

Kontrollkäik Raikküla Kooli 27.04.2011

KOKKUVÕTE

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 27.04.2011. a omal initsiatiivil ette teatamisega Rapla maakonnas asuvat Raikküla Kooli.

Raikküla Kool on Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav riigi põhikool hariduslike erivajadustega õpilastele. Koolis on moodustatud klassid põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava järgi lihtsustatud õppele ja toimetuleku õppele. Koolil on oma õpilaskodu. Kooli õppekeeleks on eest keel.

Kontrollimise hetkel õppis koolis 93 õpilast vanuses 7 kuni 18 eluaastat. Kooli võetakse õpilased vastu lapsevanema soovi ja nõustamiskomisjoni otsuse alusel. Klassikomplekte on 11, neist 9 klassikomplekti lihtsustatud õppele ja 2 klassikomplekti toimetuleku õppele. Kooli uue põhimääruse eelnõu kohaselt hakkab kool pakkuma ka hooldusõpet (raske või sügav intellektipuu), kuid sisuliselt pakub kool sellist õpet ka praegu toimetuleku klassi raames.

Koolil on õpilaskodu. Iga päev koju sõitjaid ja pikapäevarühma kasutajaid on 1.-5. klassi õpilaste seas 14 last, 6.-9. klassi õpilaste seas 14 last. Iga päev koju minejaid, kes ei kasuta pikapäevarühma ega õpilaskodu on 6 last.

Raikküla Kooli õpilased on enamuses pärit Rapla maakonnast. Käesoleval ajal õpib koolis 1 laps Pärnumaalt, 1 Tallinnast. On ka asenduskodust pärit lapsi (Maidla lastekodu). Käesoleval ajal koolis õppivatest lastest 52 õpib Raikküla Koolis alates 1. klassist, nad pole varem tavakoolis õppinud. Eesti keel ei ole emakeeleks kahel lapsel.

(2) Õiguskantsleri nõunike kontrollkäigu raames vestlesid nõunikud Raikküla Kooli direktori Tiina Rahkemaaga ja õppealajuhataja Tiia Kiviselgiga. Peale selle küsitleti kooli sotsiaalpedagoogi, meditsiiniõde ning kahte õpetajat, kes on ka õpilaskodus kasvatajateks. Nõunikud vestlesid nelja lihtsustatud õppel oleva õpilasega ja toimetulekuõppe lisa-aastal õppivate õpilastega ning kooli õpilasaktiiviga (õpilasesindus). Kontrollkäigu raames tehti ringkäik kooli hoones, kus asub ka õpilaskodu. Õiguskantsleri nõunikud einestasid kooli sööklas.

Tuleb tõdeda, et kõik küsitletud isikud väljendasid rahulolu kooliga ja koolielu korraldusega. Ka elamistingimustega õpilaskodus olid küsitletud õpilased rahul.

Tunnustamist väärrib kooli juhtkonna ja kooli töötajate pühendumus ning õpilastele mitmekesise arengu võimaldamiseks suunatud pingitused. Jäi mulje, et koolis on meeldiv ja sõbralik õhkkond. Õpilased saavad lisaks õppetegevusele osaleda mitmesugustes huviringides ning tervisehäireid saab ravida vesiravi, ravivõimlemise ja massaažiga.

(3) Kontrollkäigu tulemusena võib tähelepanu juhtida järgmistele küsimustele.

(3.1.) Raikküla Kooli hoone

Kontrollkäigu tulemusena selgus, et nii kooli juhtkonna kui ka teiste koolitöötajate arvates on kooli suurimaks probleemiks erivajadustega laste kooli jaoks sobimatu ja halvas tehnilises korras koolihoone. Kooliga samas hoones asub õpilaskodu.

Kooli juhtkonna selgituste kohaselt on koolis oluliselt suurenenud nende laste arv, kelle lisaks vaimsele alaarengule on muid tervisehäireid. Ka õpilaste vaimsed võimed on muutunud nõrgemaks ning klassis on korraga kuni kolmel erineval raskusastmel õppivaid õpilasi ja vajalik on rühmatöö. Hoone on korrusmaja, mistõttu paljude liikumishäiretega laste jaoks on keeruline koolis liikuda. Suure probleemina tõi nii juhtkond kui ka küsitletud personal välja, et vastavate ruumide puuduse tõttu ei saa teatud erivajaduste puhul (nt Aspergeri sündroom, teised autismi spektri häired) võimaldada lapsele suurest kollektiivist eraldi olla, mis aga oleks sellistele lastele hädavajalik. Privaatsuse puudumise üle kurtsid ka õpilaskodus elavad küsitletud õpilased ning tõi välja, et peaks olema võimalus olla soovi korral üksi.

Kooli juhtkond selgitas, et kooli spordisaali lagi on seinte puuduliku kandevõime tõttu ohtlikus seisus.

Kooli direktor selgitas, et viimase kümne aasta jooksul on renoveeritud koolimaja katus, aknad, kooli peasissekäik, garderoobid, tütarlaste tööõpetusklassid, liikumisravi ja füsioteraapia ruumid, koolisöökla ning õpilaskodu 4. korruse üks osa. Eelmisel aastal on renoveeritud klasside laed ja valgustus ning õpilaste tualett- ja pesuruumid. Vaatamata pidevale uuendamisele ei vasta koolihoone erivajadustega laste vajadustele. 2007. aastal lubati ehitada koolile uus hoone, selleks on olemas uus kinnistu, kuid tööd on seni teostamata. Vabariigi Valitsuse 11.12.2008 korralduse nr 506 „Elukeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna „Hariduse infrastruktuuri arendamine” meetme „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine” 2008–2015 perioodi investeringute kava kinnitamine“ kohaselt on Raikküla Koolis kuni aastani 2015 ette nähtud Raikküla Kooli poiste tööõpetusmaja renoveerimine (01.02.2013/30.11.2014). Õpilaskodu on osaliselt renoveeritud ning osaliselt on remonditöö pooleli. Kooli juhtkonna sõnul pole teada, millal pooleliolevad tööd lõpuni viiakse.

Maja halvale olukorrale ja sellest tulenevalt õigusaktides sätestatud nõuete mittevastavusele on korduvalt tähelepanu juhtinud ka riiklikku järelevalvet teostavad asutused. Viimati on Lääne-Eesti Päästkeskus teostanud 13.04.2011 riiklikku tuleohutusjärelevalvet ning teinud koolile ettekirjutuse puuduste osas, mis osaliselt tulenevad ka koolihoone puudustest ning mille likvideerimine nõuab rahalisi investeringuid. Õiguskantslerile saadetud teabe nõudmise vastuses leiab Lääne-Eesti Päästkeskus, et käesoleval ajal ei vasta Raikküla Kool kõigile kehtestatud tuleohutusnõuetele ning seetõttu ei ole Raikküla Kooli ehitise kasutajatele tagatud piisav ohutus.

Eeltoodust lähtudes pöörduv õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumi kui kooli pidaja poole küsimusega, milliseid samme ja millal on ministeeriumil kavas astuda, et Raikküla Kool saaks erivajadustega õpilastele sobiva koolihoone ja õpilaskodu, mis oleks kooskõlas õigusaktides sätestatud nõuetega, eelkõige tagaks koolis viibijate ohutuse.

(3.2.) Personal

Kontrollkäigu tulemusena selgus, et koolis on täidetud kõik ametikohad ning kooli personal vastab kvalifikatsiooninõuetele. Samas vesteldes nii kooli juhtkonna kui ka muu personaliga selgus, et vajalik oleks täiendavate ametikohtade loomine mitmete erialade spetsialistide jaoks.

Esiteks tõi nii juhtkond kui ka teised töötajad välja, et puudus on õpilaskodu kasvataja abidest (ehk öökasvatajatest). Vastavalt haridus- ja teadusministri 08.12.2010 määrusele nr 74 „Koolitöötajate miinimumkoosseis“ kohaselt on õpilaskodule (mis paikneb ühes hoones) ette

nähtud üks kasvataja abi ööseks, kuid kuna Raikküla Kooli õpilaskodu paikneb kolmel eri korrusel, siis on ühel kasvataja abil keeruline üksi toime tulla, vaja oleks abikasvatajat igale korrusele.

Teiseks oleks koolis vajalik ka tegelusterapeut, kes tagaks selliste tegevuste läbiviimise, mis arendavad funktsionaalseid võimeid, kujundavad tegevusvõimet, sh õpetaks igapäevaelus toimetulekut. Tegelusterapeuti soovitas koolile ka 2010. a. koostatud sisehindamise aruande tagasisidearuande koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt määratud nõunik. Kooli juhtkonna arvates on tegelusterapeut vajalik eelkõige õpilaskodu kasutavatele lastele. Kuigi õpilaskodu rühmas on käesoleval ajal kuni 16 õpilast, ei jõua õpilaskodu rühma kasvataja üksi piisavalt tegeleda kõigi nimetatud vajaduste arendamisega.

Samuti selgus vestluses, et puudus on ka asenduskasvatajatest juhuks, kui keegi kasvatajatest jääb haigeks või on muid põhjuseid, miks ei saa tööle tulla.

Vaatamata kooli juhtkonna arvamusele, et koolile pole vaja psühholoogi, ilmnas muude kooli töötajatega vesteldes, et selline vajadus võib siiski olemas olla. Seda nii õpilasi silmas pidades (kooli sotsiaaltöötaja jõuab tegeleda vaid kõige tõsisemate juhtumitega), kui ka kooli personali vajadust arvestades, sest töö erivajadustega lastega on pingeline ja raske ning kooli personal vajaks samuti nõustamist.

Eeltoodust lähtudes pöördub õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumi poole soovitusena kaaluda vajadust õpilaskodu kasvataja abide miinimummäära suurendamist hariduslike erivajadustega laste koolides, kuna ka juhul, kui õpilaskodu paikneb ühes hoones, kuid erinevatel korrustel, on ühel isikul keeruline tulla toime kõigi laste jälgimise ja abistamisega.

Õiguskantsler soovitab Raikküla Koolil kaaluda võimalusi pakkuda koolis tegelusterapeuti ja psühholoogi teenust.

(3.3.) Tervishoiuteenus

Kontrollkäigu raames selgus, et võrreldes eelnevate aastatega suunatakse kooli järjest vähem käitumishäiretega või sotsiaalsete probleemidega lapsi, laste arengu häired on muutunud järjest tõsisemaks ning pea kõigil lastel on lisaks vaimse arengu puudustele ka erinevaid ja erineva raskusega füüsilise tervise häireid. Koolis töötab meditsiiniõde. Kooli õpilaste profülaktilist läbivaatust teostab kaks korda aastas kooli lastearst (Eesti Haigekassa rahastamisel).

Selgus, et reeglina pole lastel vajadust võtta regulaarselt medikamente, kuid suur on vajadus füsioteraapia järele. Paljude laste tervisehäire vajab füsioteraapiat. Koolis on lastel võimalik saada vesiravi, ravivõimlemist ja massaaži. Selleks ettenähtud ruumid on kaasaegsed ja võimaldavad teenuse osutamist. Probleemiks on aga personali vähesus. Hetkel viib füsioteraapiat läbi kooli meditsiiniõde, kuid teraapiat oleks vaja palju suuremas mahus. Praegune olukord tingib, et teraapiat tuleb läbi viia rühmades, mistõttu teraapia tulemus ei ole paljudel juhtudel kaugeltki nii tõhus, kui oleks individuaalse tegevuse puhul.

Tervishoiuteenuse osutamist koolis reguleerib PGS § 43 ning täpsemalt sotsiaalministri 13.08.2010 määrus nr 54 „Koolitervishoiuteenust osutava õe tegevused ning nõuded õe tegevuste ajale, mahule, kättesaadavusele ja asukohale“. Koolitervishoiuteenuse osutamise sisu on sama nii tavakoolis kui ka hariduslike erivajadustega laste koolis. Samas tuleb arvestada, et erivajadustega laste koolid ei asu sageli õpilase elukohale piisavalt lähedal, paljud õpilased kasutavad õpilaskodu ja seega puudub neil ka võimalus külastada oma

elukohajärgset meditsiiniastutust vajaliku ravi (ka füsioteraapia) saamiseks, mistõttu on vajalik, seda teenust saaks osutada koolis kohapeal.

Eeltoodust lähtudes pöörduv õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumi poole järelepärimisega, kuidas oleks võimalik koostöös Sotsiaalministeeriumiga tagada hariduslike erivajadustega õpilaste koolidele, sealhulgas Raikküla Koolile, tegelikule vajadusele vastava füsioteraapia läbiviimise võimalus.

(3.4.) Õppevara

Kontrollkäigu tulemusena selgus, et erivajadustega õpilastele mõeldud õppevara on küll aastatega lisandunud, suureks abiks on näiteks hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamise internetiportaal¹, kuid endiselt kulub kooli õpetajatel liiga palju aega, et ise ette valmistada sobilikke õppematerjale. Kui lihtsustatud õppes õppijatele on kättesaadaval suhteliselt palju sobilikku õppevara, siis toimetuleku õppes õppijatele on puudu enamuse vajalikust õppevarast ning see tuleb ette valmistada ja koostada õpetajatel endil. Õpetajad tegelevad õppevara koostamisega omast vabast ajast saamata selle eest tasu.

Eeltoodust lähtudes pöörduv õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumi poole soovitusena leida võimalusi kiirendada ja tõhustada toimetuleku õppel olevatele õpilastele mõeldud õppevara arendamist.

(3.5.) Vägivald

Kontrollkäigu raames läbiviidud vestluste käigus selgus, et õpilaste arvates esineb koolis vägivald. Siiski pole valdavalt tegu raskete juhtumitega, vaid pigem häirib lapsi õpilaste vaheline igapäevane tõuklemine ja muud kergemat sorti agressiivsuse ilmingud, aga ka halvasti ütlemine, mõnitamine. Selgus, et nooremad õpilased tunnevad hirmu või pelgust vanemate klasside õpilaste ees. Samuti on tuntav vägivalla suurenemine kevadeti.

Eeltoodust lähtudes soovitab õiguskantsler Raikküla Koolil tegeleda jätkuvalt vägivalla ennetamisega, et koolis oleks maksimaalselt tagatud kõigi õpilaste füüsiline ja vaimne turvalisus.

(3.6.) Õpilasakiivi põhikiri

Kontrollkäigu tulemusena selgus, et kooli õpilasakiivi põhikirja punkti 4.3. kohaselt on õpilasakiivil õigus kutsuda oma koosolekule aru andma õpilasi, kes on eksinud kooli kodukorra vastu.

PGS § 58 lg1 kohaselt eesmärgiga mõjutada õpilasi kooli kodukorra kohaselt käituma ja teistest lugu pidama ning ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist koolis, võib õpilase suhtes rakendada põhjendatud, asjakohaseid ja proportsionaalseid tugi- ja mõjutusmeetmeid. Õpilase suhtes võib rakendada PGS § 58 lg-s 3 nimetatud mõjutusmeetmeid: õpilase käitumise arutamine vanemaga; õpilasega tema käitumise arutamine direktori või õppealajuhataja juures; õpilasega tema käitumise arutamine õppenõukogus või hoolekogus; õpilasele tugiisiku määramine; kirjalik noomitus; esemete, mida õpilane kasutab viisil, mis ei ole kooskõlas kooli kodukorraga, kooli hoiulevõtmine; õppetunnist eemaldamine koos kohustusega viibida määratud kohas ja saavutada tunni lõpuks

¹ <http://www.hev.edu.ee/>

nõutavad õpitulemused; konfliktiolukorras osalenud poolte lepitamine eesmärgiga saavutada kokkulepe edasiseks tegevuseks; kooli jaoks kasuliku tegevuse elluviimine, mida võib kohaldada vaid õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema nõusolekul; pärast õppetundide lõppemist koolis viibimise kohustus koos määratud tegevusega kuni 1,5 tunni ulatuses ühe õppepäeva jooksul; ajutine keeld võtta osa õppekavavälisest tegevusest koolis, näiteks üritustest ja väljasõitudest; ajutine õppes osalemise keeld koos kohustusega saavutada selle perioodi lõpul nõutavad õpitulemused.

Mõjutusmeetmete loetelu PGS § 58 lg-s 3 on ammendav ehki suletud ja ei võimalda § 58 lg 1 sätestatud juhtudel rakendada muid, seaduses otse nimetatud mõjutusmeetmeid. Seda saab järeldada seadusandja poolt kasutatud sõnastuse põhjal:“(3) Õpilase suhtes võib rakendada [...] üht või mitut järgmist mõjutusmeetmet: [...]“. Seadusandja on sama seisukohta otsesõnu väljendanud ka PGS-i eelnõu seletuskirjas² öeldes, et „[...] Mõjutusmeetmete loetelu on küll ammendav, kuid ühe meetme mittemõjumisel või kohaldamatuse tõttu on võimalik rakendada mõnda teist meetmet. [...]“.

Kooli õpilaskonna õigused ja õpilasesinduse tegevuse eesmärk on reguleeritud PGS §-s 60. PGS § 60 lg 3 kohaselt on õpilaskonnal õigus moodustada liite ja organisatsioone teiste õpilaskondadega; astuda Eesti ja rahvusvaheliste organisatsioonide liikmeks või arendada nendega koostööd õpilasesinduse kaudu; otsustada ja korraldada kõiki muid õpilaselu küsimusi, mis kuuluvad seaduse või seaduse alusel antud õigusaktide kohaselt õpilaskonna pädevusse ega ole antud samadel alustel kellegi teise otsustada ja korraldada. PGS § 60 lg 4 kohaselt esindab õpilasesindus õpilaskonda õpilasesinduse põhimääruses sätestatud pädevuse piires koolisisestes suhetes ning suhetes teiste organisatsioonide, asutuste ja isikutega. Õpilasesindus lähtub oma tegevuses õpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ja kohustustest.

Eespool toodust nähtuvalt ei näe seadus ette võimalust rakendada õpilase suhtes õpilasakiivi ees aruandmise mõjutusmeetmet ning sellise meetme kasutamine ei ole seega lubatav.

Kooli juhtkond selgitas, et seni on seda meetmet rakendatud vaid kaks korda ning selle aruandmise käigus ei arutata aru andma kutsutud lapse perekonna- ja isiklike probleeme süvitsi. Juhtkonna arvates on tegu efektiivse meetodiga käitumisprobleemidega laste mõjutamisel.

Eeltoodust lähtudes soovib õiguskantsler Raikküla Koolil muuta ära õpilasakiivi põhikirja punkt 4.3. , kuna tegu on PGS § 58 lg-s 3 nimetatud mõjutusmeetmega.

(3.7.) Kooli dokumentatsioon ja info avalikustamine

PGS § 69 lg kohaselt pannakse kooli kodukord ja õpilaskodu kodukord välja koolis õpilastele nähtavasse kohta. Koolis ringkäigu tegemisel selgus, et nimetatud dokumente ei olnud nähtavale kohale pandud. Õpilaskodu II korrusel olid välja pandud õpilasreeglid.

PGS § 43 lg 1 alusel kehtestatud sotsiaalministri 13.08.2010 määruse nr 54 „Koolitervishoiuteenust osutava õe tegevused ning nõuded õe tegevuste ajale, mahule, kättesaadavusele ja asukohale“ § 5 lg 6 kohaselt peab koolitervishoiuteenuse osutaja avaldama kooli direktoriga kooskõlastatud vastuvõtuajad ja õe (õdede) kontaktandmed õpilastele, koolipersonalile ja lapsevanematele nähtavas kohas. Lõike 9 kohaselt peab koolitervishoiuteenuse osutaja panema koolis nähtavale kohale välja informatsiooni õpilase

²Seletuskiri PGS-i eelnõu (412 SE) teise lugemise jätkamise juurde kätte saadav veebis aadressil: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=516358&u=20110523173231>

või lapsevanema õigusest pöörduda ettepaneku või kaebusega koolitervishoiuteenuse osutaja tegevuse kohta Terviseametisse või Eesti Haigekassasse (koos kontaktandmetega).

Vastavalt PGS § 55 lg-le 2 avalikustab kool kooli vastuvõtu tingimused ja korra ning kooli üle riiklikku järelevalvet teostavate asutuste kontaktandmed oma veebilehel. PGS § 69 lg 1 kohaselt avalikustab kool õppekava, põhimääruse, arengukava, kodukorra ja õpilaskodu kodukorra oma veebilehel ja loob koolis võimalused nendega tutvumiseks paberil. Kooli juhtkonna selgituste kohaselt on senise veebilehe maht piiratud ning kogu vajalikku infot pole võimalik üles panna. Kontrollkäigul selgus, et uus veebileht on tegemisel ja peaks valmima lõplikult 15. maiks 2011. Käesoleva kontrollkäigu kokkuvõtte Raikküla Koolile edastamise päeval, 25.05.2011, oli internetis vaadeldav endiselt kooli vana veebileht.

Kooli eelmine põhimäärus muutus kehtetuks alates 01.01.2011. Kool on esitanud uue põhimääruse eelnõu Haridus- ja Teadusministeeriumile, kuid seni pole haridus- ja teadusminister kooli uut põhimäärust kehtestanud.

Kooli senine arengukava kehtis 2010. a lõpuni, uue arengukava eelnõu on kooli juhtkonna sõnul saadetud kinnitamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, kuid seni pole arengukava kinnitatud.

Eeltoodust lähtudes pöördub õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumi poole soovitusel kehtestada võimalikult kiiresti Raikküla Kooli põhimäärus ning kinnitada Raikküla Kooli järgnevate aastate arengukava.

Õiguskantsler soovib Raikküla Koolil panna kooli kodukord ja õpilaskodu kodukord välja koolis õpilastele nähtavasse kohta ning tagada, et koolitervishoiuteenuse osutaja vastuvõtuajad ja õe kontaktandmed oleks avaldatud õpilastele, koolipersonalile ja lapsevanematele nähtavas kohas. Samuti soovib õiguskantsler panna koolis nähtavalt välja informatsioon õpilase või lapsevanema õigusest pöörduda ettepaneku või kaebusega koolitervishoiuteenuse osutaja tegevuse kohta Terviseametisse või Eesti Haigekassasse (koos kontaktandmetega).

(4) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitusel Haridus- ja Teadusministeeriumile ja Raikküla Koolile. Soovitude täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovitude tegemisest.